

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

2013-04-02

ŽURNALAS: KULTŪROS BARAI
TEMA: Teatras
AUTORIUS: Austėja Adomavičiūtė

DATA: 2013-04

Nuo klasikos iki chuliganizmo Austėja Adomavičiūtė

Nuo klasikos iki chuliganizmo

„Plėšikai“ ir „Julijus Cezaris“ pagal Artūrą Areimą

Boriso Dauguviečio auskaras šiemet įteiktas režisieriui Artūriui Areimai, apdovanotam „už naujų sceninės išraiškos formų paieškas“, nors dar prieš porą metų jis buvo priskirtas tiems, kurie ištikimi klasikinei teatro kalbai.¹ Per gana trumpą laiką Areimos režisūra pasikeitė kardinaliai – dabar jis jau „tituluojamas“ teatro chuliganu.

Po estetizmu dvelkusių „Laimingų“, tamsaus tragizmo pritvinkusių „Prakeiktujų“ pirmas ryškesnis jauno režisieriaus žingsnis stiliaus ir formos pokyčių link buvo „Amfitrionas“, pastatytas Vilniaus Mažajame teatre ir subūręs buvusius kurso draugus. Šis spektaklis yra pereinamasis režisieriaus kūryboje. Nuo tada svarbiu teminės spektaklio visumos elementu tapo teatro kontekstas, pradėta mažinti atotrūkį tarp aktorių ir publikos. Paradoksalu, tačiau naujausi pastatymai rodo, kad režisierius iš tikrųjų pasuko tvarkingo chuliganizmo link. Ankstesnį ryšį su klasika – savo kūrybos kelią Areima gana užtikrintai pradėjo tvarkingais klasikinių pjesių pastatymais, liudijančiais pagarbą dramaturgo žodžiui, – dabar išduoda tik literatūros pasirinkimas.

Naujausi spektakliai tendencingai analizuoja vieną temą ir nubrėžia naujo kūrybos etapo kontūrus. Kad ir kaip ironiškai skambėtų, tiek „Plėšikai“, tiek „Julijus Cezaris“ atskleidžia pagaliau subrendusį režisieriaus norą maištauti, o atspirtimi tampa valdžios tema. Jos mechanizmą ir žmogaus santykį su ja Areima nagrinėja netikėtu rakursu, pakeitęs ankstesnį braižą, tačiau vis dar remdamasis klasikos autoritetais. Vis

dėlto Friedricho von Schillerio dramos „Plėšikai“ ir Williama Shakespeare'o tragedijos „Julijus Cezaris“ tekstai scenoje pabyra tik kaip maži mozaikos gabalėliai, dialogai transformuojami į gyvą šnekamąją kalbą, nevengiant keiksmų.

„Plėšikai“ pagal skirtingus brolių gyvenimo kelius padalijami į dvi stilistiškai itin kontrastingas veiksmo linijas, kurios tarsi reprezentuoja du skirtingus paties režisieriaus kūrybos etapus. Pagrindiniu herojumi tampa neigiamas pjesės veikėjas. Čia naujai ir netikėtai atsiskleidžia Saulius Čiučelis. Aktorius kuria žavaus, simpatiško niekšo paveikslą, tobulą antiherojų antagonistą – jo Francas Moras, spektaklio pabaigoje apimtas narkotinės ekstazės, sužybsi net Shakespeare'o Makbeto ar Ričardo III atspalviais.

Broliai Morai supriešinami kraštutiniai – paskui lengvabūdį Karlą (Tomas Rinkūnas) seka visa atseit „tarantiniška“ plėšikų gauja, o Francas yra pabrėžtinai vienišas (kone visas Čiučelio vaidmuo paremtas monologinėmis scenomis). Bet abu ligoto tėvo, įkalinto invalido vežimėlyje, sūnūs sukyla prieš jį. Tiesiog vienas, buvęs mylimas ir lepinamas, virsta plevėsa ir mėgaujasi nuodėmingais gyvenimo malonumais, o kitą neapykanta, atskirtis paverčia veidmainiu tėvažudžiu, kurį valdo pagieža ir valdžios troškimas.

Nors Schilleris savo dramoje koncentruojasi ties Karlu ir jį supančiais plėšikais, Areimos spektaklis pasakoja Franco, kurį kamuoja tėvo meilės stygius, yra apėmęs valdžios troškimas, istoriją. Plastišką ir elegantišką piktadarį pražudo lengva sėkmė ir paranojiška baimė netekti valdžios. O Karlo laukia atgaila ir išganymas.

Svarbu pabrėžti, kad kartu su Areima į teatrą ateina karta, patyrusi stiprią kino meno įtaką. Naujaisi šio režisieriaus spektakliai paveikti Quentino Tarantino kūrybos, o, pavyzdžiui, Vido Bareikio pastatymuose atsiranda aliuzijų į Stanley'o Kubricko ar Oliverio Stone'o, kitų režisierių filmus. Kinematografiškas fragmentiškumas ypač ryškus Areimos „Plėšikuose“ – dvi siužetinės linijos nesusikerta per visą spektaklį, tačiau stipriai veikia viena kitą, kol finale susilieja. Deja, aliuzijos į kino „chuligano“ Tarantino stilistiką kiek pretenzingos ir pritemptos. Iš „Pasiutusiu šunų“ ar „Bulvarinio skaitalo“ pasiskolintas kostiumuotų nusikaltėlių įvaizdis, išskirtinė muzika, keiksmožodžių „poezija“ yra viso labo „tarantiniškas“ inkluzas, kuriam trūksta „areimiškos“ interpretacijos.

Kostiumuoti „Julijaus Cezario“ vyrukai yra gerokai organiškesni ir dinamiškesni, nors atrodo lyg atklydę iš ankstesnio Areimos spektaklio, bent jau keikūnas Oktavijus (Paulius Ignatavičius). Jų laikysena scenoje dviprasmiška – plėšikai ir valdžios atstovai viename asmenyje. Apie griaunamąją valdžios jėgą „Plėšikuose“ kalbėjęs abstrakčiau, statydamas „Julijų Cezarį“ režisierius kontekstą aktualizuoja ir sukonkretina.

Laikraščių iškarpos, paskleistos žiūrovų salėje, rodo, kad kiekvieną spektaklį jo kūrėjai papildys visa naujomis visuomenę drebinančios, skaldančios ir vienijančios žiniasklaidos sensacijomis (*highlights*). Pavyzdžiui, atnaujintame „Julijaus Cezario“ variante bokso ringą su Antonijumi (Tomas Kliukas), suvystytu tiesiogine ir perkeltine prasme, pakeitė du stalai, pastatyti vienas priešais kitą, – už jų susėdę konfrontuojančių pusių atstovai įtemptoje tyloje grėsmingai šaudo akimis, nusitvėrę žirklių, atstojančių ginklus. Finale nebeliko ir pagalbos šauksmo, pasiskolinto iš bitlų,

dabar kviečiami patys aktoriai – kas į kultūros ministrus, kas į merus, kas į partijos vedlius. Taigi kūrybinis procesas nenutrūkstamas ir spektaklis gali, tiksliau, jam net būtina, reaguoti į politines ir socialines aktualijas.

Pirmuosiuose spektakliuose sąmoningai pabrėžęs ribą tarp žiūrovų salės ir scenos, dabar Areima mezga interaktyvesnę santykį su publika. „Julijaus Cezario“ personažų įvaizdis kuriamas žiūrovų akivaizdoje ir primena priemones, taikomas „šlifuojant“ politikų įvaizdį. Spektaklio temos iš globalių ir universalių darosi lokalesnės, labiau atliepiančios dabarties visuomenei aktualias problemas.

Areimos kuriamo teatro centre buvo ir yra aktorius. Viena iš režisieriaus stiprybių yra tai, kad jis padeda aktoriams atskleisti turbūt net jiems patiems netikėtas puses. Antai Rinkūnas, romantiško herojaus amplua užsitikrinęs jau nuo Trigorino vaidmens diplominiame spektaklyje, Karlą „Plėšikuose“ pavaizdavo ne kaip herojų, puoselėjantį vertybes ir idealus, tapusį nekalta brolio sąmokslu auka, bet kaip nerūpestingą plevėsa, pasišventusį palaidam gyvenimui.

Anksčiau Areima (išskyrus dviprasmišką „Amfitriono“ finalą) griežtai kontroliavo atlikėjus ir pats apibrėždavo kiekvieno vaidmens kontūrus. O „Julijaus Cezario“ aktoriai gali laisvai improvizuoti. Spektaklis rodomas OKT studijoje, kuri kone savaime skatina žiūrovus užmegzti kontaktą su veiksmu. Kaip ir kiti čia rodyti spektakliai (Olgos Generalovos „Publika“, Oskaro Koršunovo „Dugne“), „Julijus Cezaris“ atima iš publikos privilegiją tūnoti salės tamsoje, kiekvienas vienaip ar kitaip priverčiamas tapti aktyviu dalyviu.

Todėl ir Brutus, staiga vėl tapęs Tadu Gryn, nesibodi stabtelėti, kad papasakotų, kaip, prabėgus amžių amžiams nuo antikos, skirtingų šalių teatrai vaizduos Cezario nužudymą, kiek dotacijų kraujui bus skiriama valstybės... O Ignatavičius, tarsi pamiršęs, kad yra Oktavijus, rauda, klaidingai pasirinkęs gyvenimo kelią. Kiek vėliau jis raudos jau kaip Oktavijus, nužudytą karvedį lygindamas su stirna (Julijų Cezarį vaidina Tomas Stirna). Šis veikėjas yra simboliškiausias „Julijaus Cezario“ personažas, veikia nuoroda negu apibrėžtas asmuo. Iki pabaigos išlaikoma jo įtakos paslaptis, nes būtent jis yra naujosios valdžios, kuri keičia tvarkingus, mandagius senosios kartos valdovus, kvintesencija.

Julijus Cezaris nekelia nei pasitikėjimo, nei simpatijų – Stirnai pavyko nervingo žmogaus, balansuojančio ant beprotybės ribos, jaučiančio artyn sėlinančią mirtį, vaidmuo. Šis pamišėlis su neryžtingu savo pagalbininku Antonijumi (Tomas Kliukas) yra tikras kontrastas elegantiškam, klastingam Kasijui (Tomas Rinkūnas) ir publiką tiesiog pavergiančiam oratoriui Brutui (Tadas Gryn). Šis aktorius, „Amfitrione“ sukūręs patetiško karvedžio vaidmenį, įsikūnijęs į Brutą, per visą spektaklį intuityviai flirtuoja su publika, kol užkariauja jos simpatijas. Juk toks yra ir dramaturgo vaizduojamas Brutus – paskutinėse dramos eilutėse net priešai pagerbia jį kaip „kilniausią iš romėnų“.

Naujausi Areimos spektakliai rodo, kad režisierius tarsi jau įveikė iki tol kausčiusią baimingą pagarbą autoritetams. Dabar kuriamas atviras, kartais sarkastiškas, pašaipus, provokuojanris, na, gal net chuliganiškas, bet, svarbiausia, gyvas teatras.

---

1 Andrius Jevsejevas, Katastrofinio teatro ženklai naujajame sezone, In: *Kultūros barai*, 2010, nr. 7/8, p. 43.